

תעלומת זהותו של חותן רבי משה רוקח מזלאטשוב פרק מתוך מאמר שפורסם היום בסדרת "ויתלדו" של ערש"ק פרי בלק תשע"ה בס"ד

א

כתב יוחסין בהסכמתו הנדירה של ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע

"ממשה ועד משה". מתוך העיון במשפחתו של הגאון רבי משה מבענדין בנו של רבי אהרן רוקח/מרגליות מלבוב, נעבור לבן דודו - הגאון רבי משה רוקח - אב"ד דק"ק זלאטשוב, שהיה בנו של אחיו - הגאון הקדוש רבי אלעזר מקראקא - אב"ד דק"ק אמסטרדם - בעל ה"מעשה רוקח" זי"ע. ובכן. מה אנחנו יודעים אודות חותנו של הגאון רבי משה רוקח אב"ד דק"ק זלאטשוב? את הידיעה הראשונה בכתובים, אנו מוצאים במכתב הסכמתו של הרה"ק רבי שלום רוקח מבעלזא זי"ע. כתב ה"הסכמה" ניתנה על ידו לבנו של מחבר הספר "ימים חיים", ה"ה הגאון רבי יעקב כהן רפאפורט אב"ד דק"ק אוסטרעהא. הספר נדפס בשנת תרי"ז, שנתיים ימים לאחר פטירת המהר"ש מבעלזא זי"ע, בזיטאמיר.

* * *

הספר מכיל מקבץ מתשובותיו ומחידושי תורתו של אביו, ה"ה : (1) הגאון רבי חיים כהן רפאפורט אב"ד דק"ק אוסטרעהא, שהיה בנו של (2) הגאון רבי דוב בעריש כהן רפאפורט אב"ד דק"ק מעזיבוב, בנו של (3) הגאון רבי רבי אריה לייבוש כהן רפאפורט ראש ישיבה דק"ק לבוב, בנו של (4) הגאון הנודע רבי רבי חיים כהן רפאפורט אב"ד דק"ק לבוב ומח"ס שו"ת רבינו חיים כהן. הר"ח כהן היה בנו של (5) הגאון רבי שמחה כהן רפאפורט אב"ד דק"ק דובנא ועוד, בנו של הגאון (6) רבי נחמן כהן רפאפורט אב"ד ור"מ דק"ק דובנא ועוד, שהיה חתנו של הגאון (7) רבי יוסף אב"ד דק"ק לבוב, שהיה חתנו של הגאון הקדוש הנודע (8) רבי מאיר אב"ד ור"מ לובלין - ה"ה המהר"ם מלובלין זי"ע.

רבי דוב בעריש כהן רפאפורט ממעזיבוב הנ"ל (2), היה חתנו של הגאון (9) רבי מאיר אב"ד דק"ק קונסטנטיין, שהיה בנו של הגאון הקדוש הנודע בשמו (10) רבי יעקב עמדין ובכינוי היעב"ץ, שהיה בנו של הגאון הקדוש המפורסם (11) רבי צבי אשכנזי אב"ד ור"מ דק"ק לבוב בעל ה"חכם צבי" זי"ע. רבי מאיר מקונסטנטיין הנ"ל (9), נולד לו לאביו מאשתו הראשונה - אשר היתה בתו של הגאון (12) רבי מרדכי כ"ץ אב"ד דק"ק פוזנא, שהיה בנו של (13) הגאון הקדוש הרבי ר' נפתלי כ"ץ מפוזנא בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע, ולמעלה בקודש.

כל פרטי היוחסין אשר ערכנו כאן לצורך הבנת המשך דברינו, מבואר על ידי המוציא לאור ספר "ימים חיים" הנ"ל, הן בהקדמתו שהדפיס בראש הספר, וכן בהוספותיו שערך בסוף הספר.

* * *

וזה לשון המהר"ש מבעלזא זי"ע בהסכמתו :

קובץ רשימות ניתנידו לחקר היוחסין

ב"ה יום כ"א תמוז תר"י לפ"ק בעלזא

חיים ברכה ושלוש לכבוד מחותני ה"ה הרב המאור הגאון הגדול המפורסם בר אבהן קדישין כקש"ת מוה' יעקב כהן רפאפורט נ"י אב"ד דק"ק אוסטרעה יצ"ו.

אל יתפלא על מה שכתבי מחותני, כי אא"ז הגאון מוה' משה זלה"ה, בהגאון החסיד אא"ז מהו' אלעזר זלה"ה, אשתו הראשונה היתה בת גאון וצדיק מוה' נפתלי זלה"ה, ואשתו השניה היתה בת הגאון המפורסם חכם צבי זלה"ה, ואני נכדו מאשתו הראשונה.

ואשר כתב כבוד תורתו שברצונו הטהור להעלות בדפוס חיבור שו"ת מאביו הגאון, וחיבורי טהרה מאבותיו הגאונים זלה"ה, וגם נופך משלו, מצוה רבה להוציא לאור דבריהם הקדושים, להאיר על פני תבל.

ומה שביקש כבוד תורתו לבא במכתב דרך הסכמה, הנה מעולם לא הלכתי בגדולות, ובפרט שאינם צריכים לא לדידי ולא לדכוותי, שמפורסם בעולם צדקתם, ותורתם הקדושה העריבה ללומדיהם, והמעיינים ימצאו בהם תועלת גדול בכמה דברים חדשים, וישמחו במענה פיהם.

דברי אוהבו מחותנו הק' שלום מבעלזא.

ב

עיון בנוסח ההסכמה

הסכמה זו, מלבד היותו מכתב הסכמה נדיר ביותר שניתנה מאת הרה"ק הי"שר שלום" מבעלזא זי"ע, יש בו ערך נוסף גם לחוקרי קדמוניות, מאחר שבו הוא מרחיב בפירוט קשר המחוננות שהיה בינו ובין רבה של אוסטרעה בעת ההיא, ה"ה הגאון **רבי יעקב כהן רפאפורט**.

ככל הנראה, במכתבו של הרב מאוסטרעה אל הרבי הק' מבעלזא, הוא לא פנה אליו בתוארי קירבה כל שהם. לא "מחותני" ולא "שאר בשרי" ולא כל כיוצא בזה. והנה, במכתב תשובתו של הרב מבעלזא, הוא מכנה את הרב מאוסטרעה בתואר: **"מחותני"**.

משום כך, ראה הרב מבעלזא צורך מיוחד לבאר תחילה מה פשר התואר הלזה, ורק לאחר מכן לגשת לגופה של בקשת כתיבת ההסכמה. ומה באמת ההסבר לכך?

* * *

הנה, (1) **הרבי הקדוש רבי שלום רוקח - אב"ד דק"ק בעלזא - ה"ה ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע,** הוא בנו של הגאון (2) **רבי אלעזר רוקח - מחכמי ה"קלויז" בבראדי. והוא בן הגאון (3) רבי שמואל שמעלקא רוקח - אב"ד דק"ק החייטים בבראדי.**

והוא היה בנו של הגאון (4) **רבי משה רוקח - אב"ד דק"ק זלאטשוב, [ר"מ כיהן תחילה כאב"ד דק"ק זבאריש, ולאחר מכן כאב"ד דק"ק זלאטשוב, ובערוב ימיו - דיין ומו"צ בק"ק בראד], שהיה בנו של הגאון הקדוש (5) רבי אלעזר מקראקא - אב"ד דק"ק אמסטרדם - בעל ה"מעשה רוקח" זי"ע, בנו של הגאון (6) רבי שמואל שמעלקא מרגליות מקראקא - אב"ד דק"ק עלקוש, בנו של הגאון (7) רבי רבי מרדכי מלינסק.**

[אגב. זו היא הגירסא הנכונה והמתוקנת, ולא כפי הגירסא המשובשת והנפוצה, ולפיה היה הרש"ש מרגליות הנ"ל (6) בנו של הגאון **רבי אלעזר מרגליות - אב"ד דק"ק לובמלא**. ורבי מרדכי הנ"ל (7) היה ככל הנראה בנו של הגאון המפורסם (8) **רבי מנחם מנדל מרגליות מפרעמישלא** - אביהם של משפחת "מרגליות", אשר אחד מבניו נקרא אכן בשם **רבי מרדכי**, ומסתבר מאוד שהוא היינו **רבי מרדכי מלינסק** הנ"ל (7). על רבי מרדכי בנו של הרמ"מ מפרעמישלא נמסר שהוא היה חתנו של (9) **הקצין מהור"ר קאפל מקראטשין**, ומקורו במגילת היוחסין שנדפס בסוף הספר "מטה משה".]

ומספר הרב מבעלזא זי"ע, שזקינו, הגאון **רבי משה רוקח מזלאטשוב** הנ"ל (4), נשא בזיווגו הראשון את בתו של **הגאון והצדיק מו"ה נפתלי**, ולאחריה נשא את אשתו **השניה**, שהיתה בתו של **הגאון המפורסם ה"חכם צבי"**.

* * *

והנה, אם היו שניהם - הרב מבעלזא והרב מאוסטרהא - גם יחד, נכדיו של **ה"חכם צבי"** זי"ע, או אז הרי הם היו קרובי משפחה של ממש, והיה אז מתאים לשניהם לתאר האחד את חברו בכינוי הנהוג במקרים אלו: **"שאר בשרי"**.

ואלא מאי? רק הרב מאוסטרהא בלבד הוא זה שהיה נכדו של **ה"חכם צבי"**, וכנזכר למעלה ביחוסו (מספר 11). אולם, הרב מבעלזא לא היה נכדו של **ה"חכם צבי"**, ולכן אין הרב מבעלזא מכנה את הרב מאוסטרהא בתואר: **"שאר בשרי"**, וכפי שמוסיף הרה"ק מבעלזא זי"ע על דבריו במכתבו: **"ואני, נכדו מאשתו הראשונה"**.

דהיינו, שהמהר"ש מבעלזא היה נכדו של **רבי משה רוקח מזלאטשוב מאשתו הראשונה**, זו שהיתה בתו של **הגאון וצדיק רבי נפתלי** ולא של **הגאון המפורסם ה"חכם צבי"**.

ברם, גם במקרים אלו נהוג היה בעבר לכוונת האחד את רעהו בתואר: **"מחותני"**. דהיינו, שאבותינו הקדמונים באו ביניהם בקשרי מחותנות. שהרי, סוף כל סוף באו **ה"חכם צבי"** ובעל **ה"מעשה רוקח"** בקשרי מחותנות, בנישואיהם השניים של הבן **רבי משה רוקח מזלאטשוב** עם בתו של **ה"חכם צבי"**.

בכך, מנמק **מנחם מנחם ה"שר שלום" מבעלזא** זי"ע את טעמו ונימוקו עמו על כך שהוא הוסיף לו לרבה של אוזטרהא בהסכמתו את התואר **"מחותני"**.

ג

מי הוא האי "גאון וצדיק רבי נפתלי"?

והנה, ממוצא דברינו עד כה, נמצינו למדים שהרב הקדוש מהר"ש מבעלזא זי"ע היה נכד נכדו של **הגאון הצדיק רבי נפתלי. ברם, מי הוא זה ואיזה הוא רבי נפתלי זה? כאן אנו מגיעים לשלב השני.**

מתברר לנו שרק כעבור שלושים ושלוש שנים מעת כתיבת מכתבו של הרב מבעלזא, הגיע אלינו הזיהוי המיוחל בכתובים. היה זה בשנת תרמ"ג, אז הדפיס מ' **זאב קורוטשנסקי** את מגילת היוחסין של משפחת **בראדסקי** בשם: ספר "עטרת תפארת ישראל". [למען הדיוק, כבר כמה שנים קודם לכן נדפס הספר הנ"ל על ידי המחבר, בצורה של טבלת יוחסין פנים משפחתית, וטבלה זו שימשה כבסיס לספר הנ"ל וכפי שנדפס לאחר מכן].

דמאג' העולמי לכתבי היחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתג'דו לחקר היחסין

ספר זה, מהווה למעשה את הבסיס ליחוס בית משפחת **רוקח** לדורותיהם ולענפיהם. אלא שספר זה לאו מר בר רב אשי חתים עלה, והספר מלא בהשערות ובטעויות רבות מספור, [וכפי שהרחיב ידידינו **הרב יוסף נחמיה הכהן קוואדראט**, אשר אף סייע לנו בלונ"ח במחקר שלפנינו, וגם העלה חלק מן הדברים - ובתוספת נופך רב משלו - בקובץ "אור הצפון". תשוח"ח לו].

* * *

כאן לכאורה המקור ליחוס המשפחה - משפחת רוקח - כצאצאיו של **רבינו אלעזר מגרמייזא בעל הרוקח**, ואשר לכאורה איננו נכון.

* * *

כאן גם מופיע היחוס המשובש של משפחת "רוקח" כצאצאיו של משפחת באב"ד, כנכדיו של **רבי ישראל באב"ד**, אשר התייחס כ"בן אחר בן" עד **הרבי ר' העשיל מקראקא זי"ע**. וכבר העיר על כך **רבי אברהם סג"ל איטינגא מדוקלא** במגילת היחסין שערך לספר "תורת מנחם". עיי"ש. וחשוב לציין, שמתוך דברי הרב איטינגא שם, למדנו, שהוא לא ראה את מקור הטעות, ומתוך הערה זו והערות נוספות שם, נמצינו למדים שהרב איטינגא לא ראה כלל את הספר "עטרת תפארת ישראל", וכנראה שמשום כך הוא קיבל הרבה מן הדברים המשובשים אשר לכאורה כאן הוא המקור שלהם.

וכך נרשם שם, שהגאון **רבי שמואל שמעלקא רוקח מבראד** הנ"ל (מספר 3), היה חתנו של **רבי ישראל הנ"ל**. ולא היא. חותנו היה **רבי ישראל מבראד בן רבי מרדכי ר' יעק'לס מבראד**, והוא זה אשר היה חתנו של **בעל ה"תבואות שור" זי"ע**, ורבי ישראל זה אינו שייך כלל למשפחת באב"ד.

* * *

כאן הוא חוזר על הטעות הנפוצה כאשר הוא רושם את **בעל ה"מעשה רוקח"** כחתנו של **רבי שמואל שמעלקא הלוי הורוויץ מטארנא**.

וכאן הוא כנראה גם המקור הראשון לזיהויו של **רבי נפתלי** - חותנו של **רבי משה רוקח מזלאטשוב בנו של ה"מעשה רוקח"**, כהגאון הקדוש **רבי נפתלי כ"ץ מפוזנא ופפד"מ בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע**. ראה שם בעמוד 34: "**הרב הגאון הגדול המפורסם בדורו מוה' משה אבד"ק זלאטשוב, ואשתו הראשונה היתה בת גאון וצדיק מוה' נפתלי כ"ץ אבד"ק פוזנא ופפד"מ בעל סמיכת חכמים**".

ד

האומנם העלים החותן הגדול את שם חתנו מתוך צוואתו?

מהיכן קיבל מ' זאב הנ"ל את הידיעה הזו? איננו יודעים. הוא לא מציין כל מקור לדבריו. האם פענוח זה יכול להיות נכון? לא פשוט! ראשית, בצוואתו של **בעל ה"סמיכת חכמים"** (שנכתבה על ידו בין השנים תע"א/תע"ז, ונדפסה לאחר פטירתו במהדורות רבות), מפרט הכותב את שמותיהם של כל בניו וחתניו, ושם אינו מופיע כלל חתן בשם **רבי משה רוקח מזלאטשוב**.

דואר העולמי לכתבי היוחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתנידו לחקר היוחסין

זה לשונו שם: "ואני אסיים בברכת כהנים בחתומים בשלום, שיהיו כחמשה בני מתתי" כהן גדול חשמונאי בלב אחד, ואשר ברכם מתתי אביהם, כה אברך גם אנכי אתכם. אתה בני הרב רבי פנחס יצחק הכהן - גדול האחים... ואתה בני הרב רבי יעקב מרדכי הכהן... ואתה בני הרב רבי בצלאל הכהן... ואתה בני הרב רבי שמואל שמעלקי הכהן... ואתה בני הרב רבי שאלתיאל הכהן - בן זקונים... ואתה חתני - הרב רבי סעדי' ישעי'... ואתה חתני - הרבני זאב וואלף...". עכ"ל לעניינינו.

* * *

וכך גם במגילת היוחסין שנכתב בשנת תפ"ז ונדפס בסוף הספר "מטה משה", מאת בן אחיו של ה"סמיכת חכמים", שנדפס בזאלקווא בשנת תק"ה, מצאנו רשימת צאצאיו של בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע, וגם כותב המגילה הלזו אינו יודע אודות חתן כזה. וכך היה מונה:

"הרב הגאון מהור"ר נפתלי כ"ץ ז"ל מפוזנא, הוליד כמה בנים גאונים. ה"ה: הרב החסיד מהור"ר חיים כ"ץ ז"ל אשר היה רב הקלויז דק"ק אוסטרא, והגאון מהור"ר מרדכי כ"ץ ז"ל שהיה אב"ד בק"ק פוזנא והגליל, והגאון מהור"ר בצלאל כ"ץ ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק אוסטרא והגליל, והרב הגאון מהור"ר יצחק כ"ץ ז"ל שהיה אב"ד בק"ק קרעמזיר, והרב הגדול מהור"ר שמעלקא כ"ץ ז"ל אב"ד בברעסלא, והרב הגדול מהור"ר יצחק אייזיק כ"ץ אב"ד דק"ק פרוסטיץ".

"חתנינו לוקחי בנותיו של הגאון מהור"ר נפתלי כ"ץ ז"ל מפוזנא הנ"ל. האחד - הגאון מהור"ר יעקב אב"ד דק"ק פוזנא והגליל, ושם אשתו הרבנית מרת שפרינצה, ושם השני - הגאון החסיד מהור"ר סעדיה ישעיה ז"ל אב"ד דק"ק מעזריטש, ושם אשתו הרבנית מרת אידיל, ושם השלישי - ה"ה הרב המופלג מהור"ר יהודה ליב, בהגאון החסיד מהור"ר גבריאל אב"ד דק"ק ניקלשבורג והמדינה, ושם אשתו הרבנית מרת קילא". ע"כ.

ה

"מחותנו" או "שאר בשרו" ?!

שנית. הרי מרן ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע בא במכתב הסכמתו לבאר מדוע הוא רק "מחותנו" של בן המחבר, ולא "שאר בשרו".

ברם, אם נכון הדבר שה"שר שלום" עצמו היה מנכדיו של הגה"ק רבי נפתלי כ"ץ מפוזנא בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע, הרי שהוא היה "שאר בשרו" של בן המחבר ספר "מים חיים" הנ"ל, ולא רק "מחותנו".

שכן, הרי כפי שראינו לעיל, היה בנו של מחבר הספר "מים חיים", ה"ה הגאון רבי רבי יעקב כהן רפאפורט אב"ד דק"ק אוסטרהא, בנו של הגאון רבי חיים כהן רפאפורט אב"ד דק"ק אוסטרהא, שהיה בנו של הגאון רבי דוב בעריש כהן רפאפורט אב"ד דק"ק מעזיבז, אשר היה חתנו של הגאון רבי מאיר אב"ד דק"ק קונסטנטיין, שהיה בנו של הגאון הקדוש הנודע בשמו רבי יעקב עמדין ובכינויו היעב"ץ - הנולד לו מאשתו הראשונה - בתו של הגאון רבי מרדכי כ"ץ אב"ד דק"ק פוזנא, שהיה בנו של הגאון הקדוש הרבי ר' נפתלי כ"ץ מפוזנא בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע.

דמואג' העולמי לכתבי היוחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתג'דו לחקר היוחסין

אמור מעתה. למרות שרבי משה רוקח מזלאטשוב הנ"ל היה רק בזיווגו השני חתנו של בעל ה"חכם צבי" זי"ע, ואילו ה"שר שלום" היה נכדו של רבי משה רוקח מזיווג הראשון, אבל בכל זאת היו ה"שר שלום" ובן המחבר "מים חיים" קרובי משפחה מצד אחר, ולא מצד ה"חכם צבי", שהוא אכן "לא" היה זקנים המשותף של שניהם, אלא מצד סבא משותף אחר, ה"ה הגה"ק בעל ה"סמיכת חכמים". ומעתה הדרא קושיא לדוכתה: מדוע אם כן מכנה ה"שר שלום" מבעלזא את הרב מאוסטרהא בתואר "מחותני", ולא בתואר "שאר בשרי"?

* * *

האם עלינו לקבוע מכאן שה"שר שלום" לא הכיר את כל צדדי יחוסו של הרב מאוסטרהא, והוא לא ידע שהרב מאוסטרהא היה אף הוא מצאצאיו של בעל ה"סמיכת חכמים" מפוזנא? יתכן. אך בכל זאת יש לתמוה, מדוע אם כן לא העיר על כך לכל הפחות הרב מאוסטרהא עצמו ב"הערה" כל שהיא, למטה מחוט הסיקרא, תחת ההסכמה שהדפיס בראש הספר "מים חיים" הנ"ל?

ו

"בתו" של ה"גאון וצדיק" רבי נפתלי? או "נכדתו"?

האם אנו יודעים את שמה של אשתו הראשונה של רבי משה רוקח מזלאטשוב? כאן אנו מגיעים לשלב השלישי. ובכן, דבר זה נעלם תחילה מכותבי התולדות והיוחסין, עד שבא רבי אברהם סג"ל איטינגא מדוקלא הנ"ל, וגילה לנו גם את הפרט הזה.

* * *

במגילת יוחסין שערך למחבר הספר "תהלוכות עולם", שנדפס בלבוב בשנת תרס"ב, ממעתיק הרב איטינגא פרטים חדשים מתוך פנקסי קהילת בראדי. באות י"ד, מוסר הרב איטינגא כדלהלן: "אשת הר"ר משה רוקח הרב מזלאטשוב, הרבנית מרת איידל, היתה בת הגאון מו"ה נפתלי הכהן אבד"ק אוסטרהא פוזנא ופפד"מ, ומנוחתו כבוד בעיר קוסטינא רבתא, בעל המחבר ספר סמיכת חכמים". ע"כ. מעתה אנו יודעים את שמה. מ' איידל ע"ה.

* * *

מה מקורו? הרב איטינגא מציין כמה מקורות לדבריו. א. מתוך "פנקס ישן המונח בבית המדרש של הק' ר"י באב"ד ראב"ד פה בראדי". ב. מתוך הסכמת המהר"ש מבעלזא לספר שו"ת "מים חיים". ג. מתוך מאמרו של החכם ר' יוסף כהן צדק מלונדון הנקרא: "אכסניות של תורה". כאן הוא מוסיף ומציין אודות המקור השלישי: "ובמאמר אכסניות של תורה הנ"ל, כתוב שהוא טעות, ושהיה חתן רבי בצלאל - בנו של בעל סמיכת חכמים, וטעות הוא בידו". ע"כ. בהמשך נתייחס להערה זו בס"ד.

[ואגב. את שם אשתו השניה של רבי משה רוקח מזלאטשוב, יודעים אנו מדברי אחיה - היעב"ץ,

דמאג' העולמי לכתבי היחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתג'דו לחקר היחסין

בנו של אביהם הגדול ה"חכם צבי" זי"ע, המציין את שמה - מ' לאה ע"ה - בספרו "מגילת ספר". ואגב. לכאורה, לפלא הדבר שהוא אינו מזכיר על בעלה **רבי משה** שהוא דודו של אשתו הראשונה - מ' רחל ע"ה, בת חותנו - הגאון **רבי מרדכי כ"ץ בנו של ה"סמיכת חכמים"**...]

* * *

אלא שאם אכן ראה ר"א איטינגא בפנקס קהילת בראדי אשר שם האשה הראשונה של **רבי משה רוקח מזלאטשוב** היה "איידל", הרי שמעתה לא יתכן כלל שהיא היתה בתו של **בעל ה"סמיכת חכמים"** הנ"ל.

שהרי, הרבנית מ' איידל ע"ה - בתו של ה"סמיכת חכמים" - נשואה היתה לבעלה הגאון **רבי סעדי' ישעי' קצינלנבויגן**, אשר כיהן כאב"ד בק"ק מעזריטש ובק"ק העלישוי. בצוואתו של ה"סמיכת חכמים", הוא מזכיר את חתנו זה בשמו.

ואילו את שם אשתו - מ' איידל ע"ה, למדנו משלשה מקורות נפרדים ובלתי תלויים. הראשון, מספר "מטה משה" שנכתב על ידי בן אחיו של ה"סמיכת חכמים". והשני, מגילת היחסין שנדפס בראש הספר "מעשה רקמה", [מאת הגאון **רבי יהושע העשיל מליסא**, שנדפס בלייפציג בשנת תרכ"ה], המציין אף את מקום קבורתה בעיר מגורי המחבר - ליסא. [והערה חשובה. פרט זה של מקום מנוחתה חשוב לזכור, ויש לבדוק אם גם זוגתו של **רבי משה רוקח מזלאטשוב** טמונה בליסא. נא"ו]. ושלישית, ספר "יש מנחילין" שנדפס לראשונה בשנת תשמ"ו, מתוך כתב ידו של בן אחיו של רבי סעדי' ישעי' הנ"ל.

אימתי נישאו ר' סעדי' ישעי' ומ' איידל? לא יאחר משנת תס"ו, שאז כבר מצאנו אותם נשואים, בחתימת ידי בעלה בהסכמתו לספר "משנת רבי אליעזר" - שנדפס לאחר מכן בפפד"א בשנת תס"ח - בנוסח זה: **"סעדישעי' בלא"א הרב ה"ה החסיד מ"ו מוהר"ר שאול זצ"ל לבית קצינאילבוגן חונה ק"ק מעזריטש חתן הרב הגאון הגדול המפורסם מ"ו כמוהר"ן כ"ץ יצ"ו"**.

ובספר "יש מנחילין" הנ"ל, מספר המחבר - בן אחיו של **רבי סעדי' ישעי'** - על חייהם השלוים והנעימים עד לפטירתו ביום "אסרו חג הפסח" של שנת תפ"ו. עיי"ש בסימן רל"ג ועוד.

* * *

והנה, שנה לפני פטירתו, בשנת תפ"ה, כאשר חיו להם יחדיו בטוב ובנעימים בני הזוג - הגאון **רבי סעדי' ישעי' קצינלנבויגן** עם זוגתו המיוחסת - **הרבנית מ' איידל** - בתו של חותנו הגדול **בעל ה"סמיכת חכמים"**, באותה שנה בדיוק נולד תינוק חדש בבית רבה של העיר זלאטשוב, ונקרא שמו בישראל: **יהודה לייב רוקח**.

לימים, גדל הנער, ויהי לרבה של העיר זבארוב, ה"ה הגאון **רבי יהודה לייב רוקח אב"ד דק"ק זבארוב**. ואף את אחת מבנותיו שנולדו לו לר' יהודה לייב רוקח, קרא בשם **"איידל"**, על שם אמו המנוחה מ' איידל ע"ה, שכבר לא היתה בין החיים בעת לידת נכדתה - בת בנה הגדול מזבארוב.

* * *

מי היו הוריו מולידיו של הרך הנולד יהודה לייב הנ"ל?
שמעו היטיב קוראים יקרים: האב - רבה של העיר - הגאון **רבי משה רוקח אב"ד דק"ק זלאטשוב**, והאם - וזוגתו המיוחסת - **הרבנית מ' איידל** - בתו של חותנו הגדול **בעל ה"סמיכת חכמים"**... !!!

שמו שמים. היתכן? הרי אשת איש לפנינו!

והיה כי ישאל השואל, מנין לנו שנת לידתו המדויקת של רבי יהודה לייב רוקח מזבארוב? אף אנו נשיב לו בלשון בעל ההגדה: "צא ולמד".

ובכן. דבר זה מפורש יוצא מפי המוציא לאור של הספר "פני יהושע" לסדר נשים, במהדורת אמשטרדם שנת תצ"ט, ואלו דבריו שם: "ובכמה מקומות בשיטת עמוקות, שם ליבא ועינא פקחא, מר ינוקא כבר ארביסר בשנין רכיכא, אבא בחכמתא ובשיכלא זהירא וצחחא, ה"ה הבחור המופלג והמופלא החרף כהר"ר יהודא ליב בן הרב המאור הגדול מהור"ר משה בהגאון הגדול החסיד המפורסם מהור"ר אליעזר נ"י אב"ד דק"ק אמשטרדם".

ועתה, בואו חשבון. אם בשנת תצ"ט היה "הבחור יהודה לייב ב"ר משה רוקח" כבן ארבעה עשר, הרי שהוא נולד בשנת תפ"ה. ומכאן, שאביו הגאון רבי משה רוקח מזלאטשוב כבר היה נשוי אז לזוגתו הראשונה - הרבנית מ' איידל ע"ה - בת "הגאון והצדיק רבי נפתלי".

כיצד יתכן אם כן שאביה - "הגאון והצדיק רבי נפתלי" - אינו אלא הגה"ק בעל ה"סמיכת חכמים"? והרי בתו של זה - אשר מ' איידל שמה - עדיין היתה אז "אשת איש" - ונשואה היתה באותה שעה לבעלה הגדול הגאון רבי סעדי' ישעי' קצינלנבוין?!

* * *

וכאן אנו באים לשלב נוסף, שבו מצאנו גירסא חדשה. ולפיה, לא דק מרן ה"שר שלום" מבעלזא בדבריו, ומה שכתב שאשתו הראשונה של רבי משה רוקח מזלאטשוב היתה "בת גאון וצדיק רבי נפתלי", אין הכוונה שהיתה בתו ממש, כי אם בת בנו של רבי נפתלי.

המגיה דנן, ה"ה החכם ר"י כ"ץ מלונדון, המוסר את שם אביה - לשיטתו - ה"ה הגאון רבי בצלאל כ"ץ מאוסטרהא בן של ה"סמיכת חכמים". [ראה ב"כתב-עת" "היהודי", שנדפס בלונדון בשנת תרס"א, גליון ל"ו, עמוד 7].

אלא שגירסא זו לא תפתור לנו את כל התמיהות שהבאנו עד כה, מלבד התמיהה האחרונה שהבאנו כאן, לאור חשיפת שם אשתו הראשונה על ידי הרב אברהם איטינגא, אשר למרבה הפלא, דווקא הוא זה שדוחה את דברי הר"י כ"ץ מכל וכל, וכמו שהעתקנו את דבריו לעיל: "ובמאמר אכסניות של תורה הנ"ל, כתוב שהוא טעות, ושהיה חתן רבי בצלאל - בנו של בעל סמיכת חכמים, וטעות הוא בידו". ע"כ.

ז

סיכום

בשולי הדברים יש לציין נקודה מעניינת, המעוררת תמיהה רבתי. רבים וטובים מאלו אשר זכו להימנות עם גזע קודש משפחה מיוחסת זו, כאשר הם מפרטים את שושלת היוחסין שלהם למעלה בקודש, הם מדלגים על שמו של הגה"ק רבי נפתלי כ"ץ בעל ה"סמיכת חכמים" מפוזנא זי"ע. נראים הדברים שהם לא קיבלו יחוס שכזה במסורת מבית אבותיהם. והלא דבר הוא. והנה כמה דוגמאות:

דמואג' העולמי לכתבי היוחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתנידו לחקר היוחסין

א. הגאון **רבי מרדכי זאב סג"ל איטינגא**, הכותב בספרו "מאמר מרדכי" שנדפס בלבוב בשנת תרי"ב: "מנשים באהל תבורך, האשה אשר נתת עמדי... מ' מרים, בת הרב הגביר תם וישר וירא אלקים מוהר"ר **יעקב קלונימוס ז"ל**, נכד הגאון החסיד **בעל תבואות שור**, ונכד הגאון החסיד **מוהר"ר אלעזר רוקח זצללה"ה אבד"ק אמשטרדם**".

ב. הגאון **רבי יצחק שמעלקיש** בספרו "בית יצחק" שנדפס בפרעמישלא בשנת תרל"ה: "זכותא דאבא מרא הרב המופלג בתורה וביראה החסיד ועניו המפורסם מ' **שמעלקא זצ"ל**, בהרב מ' **סענדר, בהרב מ' שמעלקא זצ"ל**, רב דחייטים בק' **בראד** - חתנו של הגאון **בעל תבואות שור זצ"ל** - בהרב הגאון מו"ה **משה זצ"ל האבד"ק זלאטשוב**, בן לאותו גאון עיר וקדיש מ' **אלעזר רוקח זצ"ל אבד"ק בראד ואשמטרדם**, ומנוחתו כבוד בארץ הקדושה".

ג. הגאון **רבי סענדר חיים אמקראט** בספר "נפש דוד" שנדפס בפרעמישלא בשנת תרל"ח: "אני המוציא לאור **אלכסנדר חיים בן א"מ שרה ריזל בת רחל רבקה בת הגביר ר' סענדר פרנס מלבוב בן הג' ר' שמעלקי בה"ג ר' משה בה"ג ר' אלעזר רוקח האבד"ק אמשטרדם וחתן הג' התבואות שור**".

* * *

ולסיכום. לאור כל האמור עד כה, לא נותר לנו כל ברירה, כי אם לקבל את אחת משתי האפשרויות דלהלן.

א. אפשרות ראשונה. להוציא משושלת היוחסין של בית בעלזא ומשפחת רוקח את שמו של הגאון הקדוש **הרבי ר' נפתלי כ"ץ מפוזנא בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע** ואבותיו למעלה בקודש, ולפתוח בחיפוש מחודש לחשיפת זהותו העלומה של אחד מזקנינו של ה"שר שלום" זי"ע הנזכר בהסכמתו לספר "מים חיים" בלשון קדשו: "**אשתו הראשונה היתה בת גאון וצדיק מוה' נפתלי זלה"ה... ואני נכדו מאשתו הראשונה**".

* * *

ב. אפשרות שניה. להותיר על כנו את שושלת היוחסין עד הגאון הקדוש **הרבי ר' נפתלי כ"ץ מפוזנא בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע** ואבותיו למעלה בקודש, ולהבהיר שתי נקודות מתבקשות אודות תוכן הסכמתו של ה"שר שלום" זי"ע לספר "מים חיים".

1. שה"שר שלום" לא דייק בלשונו הק' במה שכתב: "**אשתו הראשונה היתה בת גאון וצדיק מוה' נפתלי זלה"ה... ואני נכדו מאשתו הראשונה**". ובאמת לא היתה בתו של רבי נפתלי, כי אם נכדתו, בת בנו הגאון **רבי בצלאל כ"ץ מאוסטרהא**.

2. שנעלמה מידיעתו של ה"שר שלום" פרט חשוב ביותר טרם כתיבת ההסכמה. הוא לא ידע שהרב מאוסטרהא בנו של המחבר, היה קרוב משפחתו ו"שאר בשרו" ולא רק "מחותנו", מאחר שגם הוא היה נכדו של **הרבי ר' נפתלי כ"ץ מפוזנא בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע**.

* * *

והבוחר יבחר.